

дійсності, а почасти й узаконюються прикметою ринкових відносин». К. Сатибалдинова справедливо наголосила, що освіта створює універсальний конкурентний вихідний матеріал – «людський». Вона поділяє висновки американських дослідників Дж. Грейсона (молодшого) і К. О'Дейла, згідно з якими «Америка в ХХІ ст. має змінити підходи до освіти або неминуче поступитися Японії місцем лідера світової економіки». США надають достойну освіту еліті, але не забезпечують високої середньої освіти (безумовно, проблеми елітарної освіти та забезпечення середньої ланки стосуються й України. – С.Ч.). В Японії збереглося «традиційно східне відношення до Учителя». Представники цієї професії законодавчо належать до 25 % найвище оплачуваних. Ще в середині 80-х років ХХ ст. заробітна плата японського учителя в 2,4 раза перевищувала середній рівень (у США такий показник становив 1,7) і в перший рік роботи є більшою, ніж у початківця інженера, бізнесмена, фармацевта... Пріоритетними для японців постають «цінності колективістської свідомості», підготовка до суто «японського стилю життя» (процес виховання), який здійснюється паралельно з процесом пізнання, національні особливості (швидка адаптація до змінних умов, консолідація суспільства). На відміну від американців, котрі наголошують на «правах», японці надають перевагу поняттю «обов'язок» (юристів тут на душу населення в десятки разів менше, ніж у США). Для американців конкуренція і кооперація несумісні («або – або»). Японці поєднують конкуренцію й співпрацю («і – і»), цінують компроміс, гармонію (ідеї конфуціанства), поняття «Я» визначається через відносини у групі, а система освіти лише посилює цю установку».

Список використаних джерел

1. Арістотель. Нікомахова етика / Арістотель ; пер. з давньогр. В. Ставнюк. К. : Аквілон-Плюс, 2002. 480 с
2. Мельничук О.Ф. Право людини на освіту : [монографія] / О.Ф.Мельничук. Вінниця : ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2013. 440 с
3. Платон. Держава / Платон ; пер. з давньогр. Д. Коваль. К. : Основи, 2000. 355 с.

Тетяна ЛЮБИМОВСЬКА

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ» В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Процеси модернізації, що охоплюють всі сфери сучасного суспільства, актуалізують вимоги до ефективної взаємодії особистості із соціальним середовищем. Зміни, що виникають при взаємодії людини із зовнішнім світом, неминуче призводять до стану нестійкості та активізують адаптаційні механізми. Для українських дітей адаптація до умов соціального середовища ускладнюється військовою агресією, нестабільною соціально-політичною ситуацією, глобальною цифровізацією. На виклики часу в психолого-педагогічній науці все більше уваги приділяється концепції компетентності, основна мета якої полягає у формуванні особистості, здатної в змінних умовах сучасного життя діяти адекватно, брати на себе відповідальність за результати власної діяльності, критично мислити, застосовувати за призначенням отримані знання та досвід, орієнтуватися на соціально-моральні цінності, налагоджувати ефективну соціальну взаємодію.

Феноменом, що перебуває у центрі сучасних педагогічних пошуків, є соціально-психологічна компетентність особистості. Інтерес до її вивчення зумовлений значимістю

цього конструкту взаємодії із соціальним світом, результатом процесу інтеграції особистості в соціальну систему. Незважаючи на те, що стійкий інтерес до вивчення соціально-психологічної компетентності зберігається, до сьогодні відсутня узгодженість у поглядах авторів на її сутність та структуру. Водночас у науковій літературі виявляється схожість у загальній спрямованості соціально-психологічної компетентності на ефективність соціальної чи міжособистісної взаємодії людини [1]. Це дозволяє розглядати соціально-психологічну компетентність як здатність, що забезпечує особистості можливість адаптуватися, гнучко змінювати свою поведінку, реалізовувати себе у суспільстві, тобто характеризує її адаптивність.

У зарубіжній психології на позначення означеного феномену донедавна використовувався термін «соціальна компетентність». Термін «соціальна» вказує на те, що компетентність пов'язана зі сферою суспільства, поведінкою та особливостями взаємин у ньому.

Так, науковець Р. Коллі інтерпретує соціальну компетентність як «позитивну самоефективності у досягненні соціально значущих цілей» [3, с. 79].

Науковці Д. Чої та Дж. Кім визначають соціальну компетентність як володіння «когнітивними, емоційними та моторними способами поведінки, що у певних соціальних ситуаціях призводять до тривалого сприятливого співвідношення позитивних і негативних наслідків» [2, с. 43].

Дослідники пропонують комплексний підхід до розуміння соціально-психологічної компетентності, визначаючи її як здатність особистості до самопізнання, ефективної комунікації, розуміння соціальних норм та цінностей, а також адаптації до мінливих соціальних умов. Відповідно до цієї концепції, соціально компетентна особистість характеризується спроможністю [6, с. 352]:

- приймати рішення щодо себе та прагнути до розуміння власних почуттів і потреб;
- долати негативні емоції та невпевненість;
- визначати найбільш ефективні шляхи досягнення поставлених цілей;
- адекватно інтерпретувати бажання, очікування та вимоги інших людей;
- аналізувати соціальні структури, розуміти свою роль у них та враховувати це у своїй поведінці;
- адаптувати свою поведінку до конкретних ситуацій, враховуючи при цьому інтереси інших людей, соціальні обмеження та власні потреби;
- виявляти повагу до прав та обов'язків інших людей.

Таким чином, соціальна або соціально-психологічна компетентність інтегрує складний комплекс соціальних навичок, що передбачають здатність оцінювати перспективи, розуміти соціальне оточення, ініціювати позитивну соціальну взаємодії. Основу соціальної компетентності становлять знання про соціальні структури, правила та способи взаємодії в соціумі, вміння співпрацювати в команді, здатність успішно взаємодіяти з іншими людьми, враховувати їх потреби та точку зору, а також досягати спільних цілей та вирішувати проблеми спільно.

У психологічному словнику соціально-психологічна компетентність визначається як «здатність індивіда ефективно взаємодіяти з оточуючими людьми у системі міжособистісних стосунків, орієнтуватися в соціальних ситуаціях, правильно визначати індивідуальні особливості та емоційні стани інших людей, вибирати адекватні засоби в процесі взаємодії з ними» [7, с. 288].

Вітчизняні науковці І. Шутяк та А. Настасовська стверджують, що ця здатність формується під час освоєння індивідом комунікаційних систем та включення до спільної діяльності. До її складу входять: вміння орієнтуватися у соціальних ситуаціях; вміння правильно визначати індивідуальні особливості та емоційні стани інших людей; вміння добирати адекватні способи поведінки та реалізовувати їх у процесі взаємодії [8, с. 940].

У науковому дискурсі розуміння поняття «соціально-психологічна компетентність» має кілька аспектів. По-перше, воно відображає взаємодію між людиною та соціальним середовищем [1]; по-друге, передбачає наявність навичок міжособистісного спілкування, що можуть ґрунтуватися на особистому досвіді, традиціях, суспільних стандартах чи набутих знаннях [4]; по-третє, враховує співвідношення цілей та потреб індивіда з цілями та потребами інших людей і суспільства загалом [5]. Відповідно структура соціально-психологічної компетентності містить такі складники: когнітивний, мотиваційний, ціннісно-смысловий (Рис. 1):

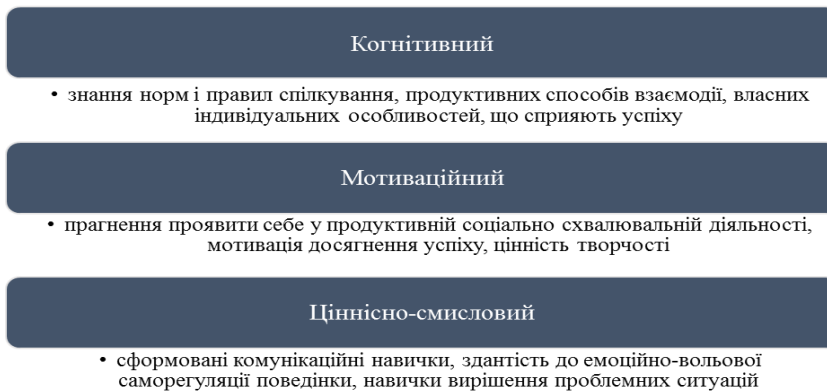

Рис. 1. Структура соціально-психологічної компетентності особистості

Таким чином, соціально-психологічна компетентність особистості базується не стільки на індивідуальних особливостях особистості, скільки на специфіці її міжособистісної взаємодії. Вона проявляється у сприйнятті та розумінні інших людей, у спілкуванні та відносинах з оточуючими, у глибині емоційного включення як у предметну, так і в комунікативну діяльність, у створенні психологічної атмосфери, що характеризує стан міжособистісних відносин у колективі чи організації. Це дозволяє нам розуміти сутність поняття «соціально-психологічна компетентність особистості» як інтегративне особистісне утворення, поєднує знання, уміння, навички та здібності, а також ставлення, які формуються у процесі спільної діяльності і дозволяють людині швидко й адекватно адаптуватися та ефективно взаємодіяти з соціальним оточенням.

Список використаних джерел

1. Abdi B. Gender differences in social skills, problem behaviours and academic competence of Iranian kindergarten children based on their parent and teacher ratings. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2021. Vol. 5. Pp. 1175–1179. DOI:10.1016/j.sbspro.2010.07.256
2. Choi D., Kim J. Practicing social skills training for young children with low peer acceptance: A cognitive- social learning model. *Early Childhood Education Journal*. 2023. Vol. 31. Pp. 41–46.
3. Collie R. J. The development of social and emotional competence at school: An integrated model. *International Journal of Behavioral Development*. 2020. № 44(1). Pp. 76–87. DOI: 10.1177/0165025419851864
4. Hellman F. Competence or Incompetence. Answer or Question? *American Journal of Social Behavior*. 2003. Vol. 24. Pp. 631–633.
5. Milligan K., Phillips M., Morgan A.S. (2016). Tailoring Social Competence Interventions for Children with Learning Disabilities. *Journal of Child and Family Studies*. 2016. Vol. 25. Pp. 856–869. DOI: 10.1007/s10826-015-0278-4.

6. Silveira-Zaldivara T., Ozerki G., Ozersk K. Development of social skills and social competence in children with autism. *International Electronic Journal of Primary Education*. 2021. Vol. 13(3). Pp. 341–363. DOI: 10.26822/iejee.2021.

7. Психологічний словник / Авт.-уклад. В.В. Сиявський, О.П. Сергєєнкова ; За ред. Н.А. Побірченко. Київ : Науковий світ, 2007. 336 с.

8. Шутяк І., Настасовська А. *Особливості соціально-психологічної компетентності особистості*. The XVII International Scientific and Practical Conference «*Multidisciplinary academic notes. Theory, methodology and practice*», May 03–06, 2022, Tokyo, Japan, 2020. С. 939–940. URL: https://www.researchgate.net/profile/Roksoliana-Kvasnytsia/publication/360400037_Evolucia_rozvitku_ta_osoblivosti_akcidentnih_sriftiv/links/62da542f82bb472992974067/Evolucia-rozvitku-ta-osoblivosti-akcidentnih-sriftiv.pdf#page=940

Діана ТЮТЮННИК

ЗАСТОСУВАННЯ STEM-ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ

XXI століття диктує нові вимоги до організації і здійснення навчально-виховного процесу в закладах загальної середньої освіти. Це пов'язано, насамперед, зі стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, появою інноваційних засобів навчання, які спрямовані на активізацію пізнавальної діяльності учнів, пріоритетність самостійної інтелектуально-пошукової діяльності.

Основна школа надає базову загальну середню освіту, яка є фундаментом загальноосвітньої підготовки учнів, формує такі ключові навички та компетенції як загальна грамотність мовлення, критичне мислення, навички спілкування та співпраці, творчість та інноваційність, навчання впродовж життя, громадянські та культурні компетенції. Вона закладає основи для гармонійного розвитку особистості учня та успішної інтеграції в сучасне суспільство.

Інноваційні процеси в основній школі відіграють важливу роль у модернізації та вдосконаленні системи загальної середньої освіти. У навчально-виховний процес впроваджуються інтерактивні та мультимедійні технології навчання; створюються індивідуальні освітні траєкторії учнів; розвиваються м'які навички *soft skills*; відбувається навчання емоційному інтелекту, лідерських якостей, комунікативних навичок, формуються STEM-компетенції.

Найбільш перспективним напрямом реалізації компетентнісного підходу в сучасному інформаційному середовищі основної школи є запровадження STEM-технологій, які сприяють розвитку логічного та критичного мислення учнів, стимулюють їх креативність та винахідливість в оволодінні новими знаннями, формують навички командної роботи і, безперечно, впливають на вибір майбутньої професії.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що проблемі впровадження STEM-освіти в навчально-виховний процес закладів загальної середньої і вищої освіти присвячено багато праць вітчизняних і зарубіжних учених. Особливий інтерес становлять дослідження, предметом яких є використання STEM-технологій в процесі вивчення різних навчальних дисциплін в закладах загальної середньої освіти. Це наукові праці вітчизняних та зарубіжних дослідників, таких як В. Величко, М. Головань, Х. Гонсалес, Ю. Горошко, А. Єршов, О. Комова, Дж. Куензі, Д. Ленгдон, В. Монахов, Н. Морел, К. Ніколс, Т. Чепрасова та ін. Проте, потрібно зазначити, що питання доцільності та ефективності використання STEM-технологій при вивченні курсу «Історія» в основній школі є недостатньо дослідженими в науковому вимірі.